

AZ ŐZ (*CAPREOLUS CAPREOLUS L.*) TÉLI TÁPLÁLÉKVÁLASZTÁSA MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEKEN

BARTA TAMÁS

Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar Hódmezővásárhely
6800 Hódmezővásárhely, Andrássy út 15.
barta@mgk.u-szeged.hu

ABSTRACT – The feed selection strategy of roe deer (*Capreolus capreolus L.*) on agricultural habitat in winter

Roe deer (*Capreolus capreolus L.*) are Hungary's most common large herbivores. The knowledge of their special feeding strategies helps us not only in knowing these species better but also it gives the farmers an opportunity to provide better living conditions for the population. The feeding strategies of roe deer have been examined in many European countries and the researchers have underlined the importance of the plant abundance.

The goal of my research is to find out more about the differences in roe deer population of the Great Hungarian Plain, which occur through diverse feeding habits. The quality of the feed is one of the most important factors, which influence the density of the roe deer population, the body- and antler weight and the reproductive performance not only at young but also at older age groups.

Beyond the practical importance of this topic there are few questions about roe deer feeding that are need to be cleared. One of these is the question of consumed plants on agricultural habitat and their accessibility. Which feed selection strategy is typical for roe deer, living in the fields.

Kulcsszavak: táplálék választás, táplálék összetétel, őz, *Capreolus capreolus*

Keywords: feed selection, food composition, roe deer, *Capreolus capreolus*

BEVEZETÉS

Az őz (*Capreolus capreolus L.*) Magyarország legnagyobb létszámban előforduló nagyvadja. Sajátos táplálkozási stratégiájának ismerete nemcsak a faj alaposabb megismeréséhez járul hozzá, hanem a vadgazdálkodók számára is lehetőséget nyújt egy „őzspecifikus” élőhelygazdálkodáshoz (MÁTRAI, 2000). Európa számos országában vizsgálták már az őz táplálkozását és kihangsúlyozták az elérhető növények bőségének fontosságát (TIXIER ÉS MTSAI, 1997; MÁTRAI ÉS MTSAI, 1986; FEHÉR ÉS MTSAI, 1988). A táplálék kulcsfaktorának nem a minőség, hanem a hozzáférhetőség tekinthető (TIXIER ÉS DUNCAN, 1996; TIXIER ÉS MTSAI, 1997; 1998).

Céлом annak a feltárása, hogy a vizsgált alföldi élőhelyeken milyen különbség tapasztalható a táplálkozás és ezen keresztül az azzal összefüggő tulajdonságok alakulásában. Az őz táplálékának növényösszetételét az élőhely vegetációja határozza meg. A táplálék minősége az állománysűrűséget közvetlenül befolyásoló legfontosabb tényezők egyike, nemcsak a fiatal, hanem a felnőtt korosztály test- és agancstömegének, szaporodási teljesítményének egyik meghatározója.

A vizsgálatomban az alábbi kérdésekre kerestem a választ:

1. Hogyan alakult az őszi-téli időszakban a felvett táplálék-összetétele a két vadásztársaság területén elejtett őzeknél ?
2. A fő táplálékalkotók milyen hatást gyakorolnak a vizsgált őzek testtömegére és kondíciójára ?

ANYAG ÉS MÓDSZER

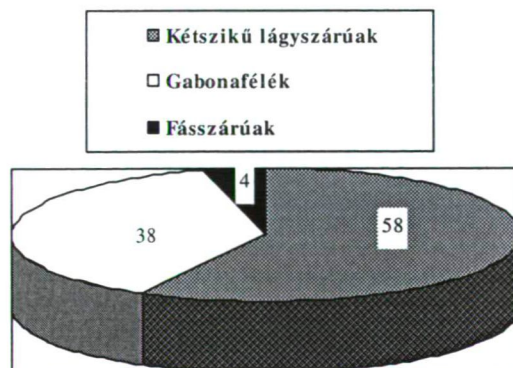
A vizsgálatok mezőgazdasági élőhelyeken 2006. október 1-től 2007. február 28-ig folytak, a területek különböző ökológiai adottságuk miatt az ott élő őzállományok táplálkozási sajátosságai is eltérhetnek egymástól.

A vizsgálatok Hódmezővásárhelyi Szakszervezeti Vadásztársaság vadászterületén (a vizsgálatba bevont terület nagysága cca. 4000 hektár, ahol a fás vegetációt főleg a fasorok növényzete képezi, erdősültsége 1 %), valamint a Nagyszénási Petőfi Vadásztársaság hasonló adottságokkal rendelkező vadászterületén folytak, a vizsgált terület nagysága 6500 ha. A vizsgálatba bevont területek becsült őzállománya összesen 850-1000 db, ahol összesen a 2006/2007-es őszi vadászati szezon alatt 36 lőtt suta és gida vizsgálatát végeztem el.

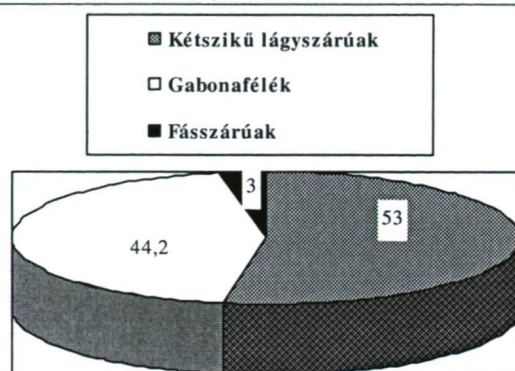
A hulladék mikroszövettani analizésénél (MÁTRAI ÉS MTSAI, 1986) módszerét alkalmaztam. A táplálékot alkotó növények azonosításához a területen a vegetációs időszakban megtalálható növények lefényképezett epidermiszeiből szövettani gyűjteményt állítottam össze. Az epidermisz a növény egyik legellenállóbb szövete, amelynek struktúrája az emésztés alatt szinte változatlan marad. E sajátosságok alapján határozókulcsot állítottam össze a táplálékot alkotó növényfajok azonosításának megkönnyítésére. A táplálék összetételének meghatározása egyedi minták vizsgálatából történt. A vizsgálatához szükségem volt az elejtett zsigerelt testtömegére, a vesékre és a vesék körüli zsírszövetre, a kondíciójuk megállapításához (CAUGHLEY ÉS SINCLAIR, 1994). Az adatokat SPSS 14.0 programcsomaggal értékeltem, homogenitás vizsgálatot és kétmintás t-próbát alkalmaztam a két élőhelyen egyedi tulajdonságok értékelésére.

EREDMÉNYEK

A mezei élőhelyeken vizsgált őzek táplálék összetétele a Hódmezővásárhelyi Szakszervezeti Vadásztársaság területén:

1. ábra. Növényfajok %-os előfordulása az elejtett őzek bendőtartalmában (n=18)

2. ábra. Növényfajok %-os előfordulása az elejtett őzek bendőtartalmában (n=18)

A mezei élőhelyeken vizsgált őzek táplálék összetétele a Nagyszénási Vadásztársaság területén:

1. táblázat. A testtömeg és a vesezsír-index főbb statisztikai mutatói mindkét területen

	Terület	N	Számtani átlag	Szórás
Testtömeg (kg)	Nagyszénás	18	20,51	2,26
	Hódmezővásárhely	18	18,46	2,11
Vesezsír-index	Nagyszénás	18	1,9	0,74
	Hódmezővásárhely	18	1,45	0,65

A homogenitás vizsgálat szerint a két területről származó őzek testtömegének és vesezsír-indexének varianciája homogén (2. táblázat).

2. táblázat. Kétmintás t-próba táblázata

	Levene-teszt		t	df	Sig. (2-tailed)	Átlagok közötti különbségek	Átlagok közötti különbségek standard hibája
	F	Sig.					
Testtömeg (kg)	0,392	0,913	5,59	35	0,000	2,360	0,422
Vesezsír – index	0,495	0,484	2,36	35	0,010	0,329	0,139

A kétmintás t-próba eredményei alapján megállapítható, hogy szignifikáns különbség van mind a testtömeg ($p < 0,001$), mind a vesezsír-index ($p = 0,01$) tekintetében a két vizsgált élőhelyen (2. táblázat).

KÖVETKEZTETÉSEK

A mezei, elsősorban mezőgazdasági művelésű élőhelyeken a domináns táplálékalkotók a pillangósok, répalevél és a gabonafélék közül az őszi búza és őszi árpa voltak (1. és 2. ábra). Az őzeknek természetesen nem jelenthetett nehézséget, hogy a táblából kiballagjanak a tábla széléhez, ahol a táblákat szegélyező rendszerint gyomos, sokféle növényvel rendelkező szegélyben sok ízletes, könnyen emészthető, télen is zöld tőlevelekkel rendelkező, széles levelű növény él. Mégsem tették meg, hanem a fő táplálékukat az elejtési hely közvetlen közelében lévő, nagyobb tömegben előforduló növények alkotják. Télen az őznek takarékoskodnia kell energiájával, nem engedheti meg magának a keresés „luxusát”, mert az energiapazarlással jár. Télen gazdaságtalan tehát egy-egy ízletesebb növény felkutatása, mert a helyváltogatás többletenergiát igényel. A statisztikai próba alapján megállapításra került, hogy szignifikáns különbség van a vizsgált állományok testtömege és kondíciója között. Jelen esetben csak az ősszel és télen elejtett suták és gidák testtömegét és kondícióját vizsgáltam, a későbbiekben megállapítandó hogyan függ össze a kondíció, a testtömeg a reprodukciós teljesítménnyel, valamint a két élőhelyen elejtett őzbakok esetében a táplálékválasztás és a testtömeg, a kondíció valamint a trófeasúly.

IRODALOMJEGYZÉK:

- Burucs, P. – Fehér, Z. – Mátrai, K. (1986): Összefüggés az őz (*Capreolus capreolus L.*) táplálékának és ürülékének növényi összetétele között. Vadbiológia, 1: 129-142.
- Caughley, G. – Sinclair, Are. (1994): Wildlife ecology and management. Blackwell Science.
- Duncan, P. – Tixier, H. – Hofmann, R. – Lechner – Doll (1998): Feeding strategies and the physiology of digestion in roe deer. 97-117. in: Andersen R., Duncan P., Linnel J.D.C. The European roe deer: the biology of success. Scandinavian University Press. Oslo.
- Fehér, Z. – Burucs, P. – Mátrai, K. (1988): Az őz (*Capreolus capreolus L.*) téli tápláléka egy dombvidéki akác (*Robinia pseudo-acacia*) és egy fenyves (*Pinus silvestris*) erdei élőhelyen. Vadbiológia, 2: 147-155.
- Mátrai, K. (2000): Az őz téli tápláléka: élőhelytől függő azonosságok és különbségek. Vadbiológia. 7: 47-53.
- Mátrai, K. – Koltay, A. – Tóth, S. – Vizi, Gy. (1986): Az őz téli tápláléka és az élőhely növényzete közötti összefüggés. Vadbiológia. 1: 97-108.
- Tixier, H. – Duncan, P. (1996): Are European roe deer browsers? A review of variations in the composition of their diets. Revue d'Écologie (Terre Vie), 51 (1996) 3-17.
- Tixier, H. – Duncan, P. – Schehovic, J. – Yani, A. – Gleizes, M. – Lila, M. (1997): Food selection by European roe deer: effects of plant chemistry and consequences for the nutritional value of their diets. Journal of Zoology, London, 242 (1997) 229-245.
- Tixier, H. – Maizeret, C. – Duncan, P. – Bertrand, R. (1998): Development of feeding selectivity in roe deer. Behavioural Processes, 43 (1998) 33-42.